Članak za učitelje i roditelje.

Orbis sensualium pictus
i kako prepoznati kvalitetnu slikovnicu

Orbis sensualium pictus (Oslikani osjetilni svijet), naslov je djela pedagoškog reformatora, teologa i filozofa Jana Amosa Komenskog koji je tvrdio da poučavanje mora polaziti od osjetilnih zapažanja. Upravo tim djelom započeo je i razvoj dječje književnosti ali i shvaćanje djeteta kao konzumenta kojemu se mora pristupiti drugačije nego odraslom čitatelju. Orbis sensualium pictus je nešto između slikovnog rječnika i slikovnice i kao takav se smatra pretečom slikovnice. Komenski je sliku uvidio kao univerzalni jezik i uz njenu pomoć opismenjavao i djecu i odrasle držeći se načela da slikovnica mora biti psihološki, lingvistički i pedagoški ispravna. Iako su prošla više od tri i pol stoljeća od objavljivanja ovog latinskog djela, sa zadanim bi se načelima složile i suvremena pedagogija, psihologija, književnost, ali i likovna umjetnost.

Slika, crtež, ilustracija ne zahtijevaju prijevod, pa slikovnica kao zasebna vrsta dječje književnosti ima otvorene granice. Danas se slikovnice množe u najraznovrsnijim oblicima. Tako ćemo naići na slikovnice-igračke, reljefne slikovnice, harmonika slikovnice, strip slikovnice, platnene i spužvaste slikovnice za krevet, plastične slikovnice za kadu, ozvučene slikovnice, multimedijske slikovnice, digitalizirane slikovnice, pop-up slikovnice... Već uočavamo da te otvorene granice, različite vrste i šaroliki materijali za izradu slikovnica postaju dvosjekli mač obzirom na ranije navedena načela važeća od Komenskog do danas. Ako uz to spomenemo da bi slikovnica trebala biti sklad dviju umjetnosti; slikarstva i književnosti, da ona prema namjeni može biti umjetnička i/ili spoznajna, da se u novije vrijeme pojavila i tzv. problemska slikovnica koja nema zabranjenih tema i ako smo svjesni da su roditelji, odgojitelji, učitelji tj. odrasli odgovorni za razvoj dobrog ukusa i za sigurno i zdravo odrastanje onda vidimo da slikovnicu nije lako odabrati.

Slikovnica je uvelike postala tržišna roba preko koje se nerijetko zarađuje na šundu (lošem tekstu) i kiču (lošoj slici) koji omogućavaju nižu cijenu. Takva ćemo izdanja jednostavno i „jeftino“ kupiti u svakom iole opremljenom trgovačkom centru istovremeno kad kupujemo set kuhinjskih noževa i sve za roštiljadu. Ako pritom ne zaboravimo radler od grejpa, užitak je zajamčen. Da ne podcijenimo aktualnu reklamu koja nas uči da je planiranje roštilja ozbiljan posao pokušajmo biranje slikovnica ipak staviti u drugo vrijeme i drugi kontekst.

Dakle, kako odabrati kvalitetnu slikovnicu?

Prije svega slikovnice valja kupovati u knjižarama. Za biranje treba izdvojiti vrijeme, posebice ako u knjižaru vodimo dijete (što je svakako najbolja opcija). Nije naodmet

poslušati preporuku odgajatelja, učitelja ili roditelja s iskustvom.

Za malo hrvatsko tržište autorska prava i kvalitetni prijevodi su skupi i stoga je često jedan od kriterija za odabir valjane slikovnice njena visoka cijena. Loša i jeftina slikovnica može dijete naviknuti na bezrezervnu sklonost kiču i šundu, može ga emocionalno ostaviti indiferentnim, jezično ga može zbuniti, svojom neprimjerenošću i dosadom ga može odbiti od svijeta knjige, a takove posljedice su u konačnici najskuplje.

Kvalitetna slikovnica ima jasno istaknuta imena autora i stoga slikovnicu bez imena autora nemojte ni kupovati.

Slikovnicu koja „viče“ s polica i zove nas blještavim prodornim bojama obogaćenim zlatnim i srebrnastim šljokicama najbolje je ostaviti na polici da i dalje viče.

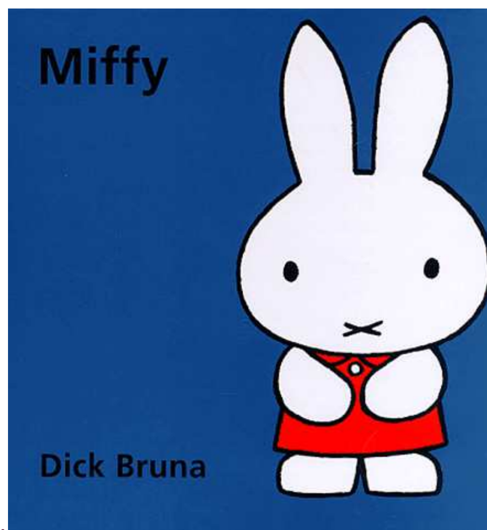
Ima likovno vrlo ukusno opremljenih slikovnica koje doista zaslužuju pažnju našeg djeteta ali ne valja žuriti. Treba zastati i pročitati slikovnicu jer loši prijevodi su u stanju i najkvalitetniji tekst pretvoriti u šund.

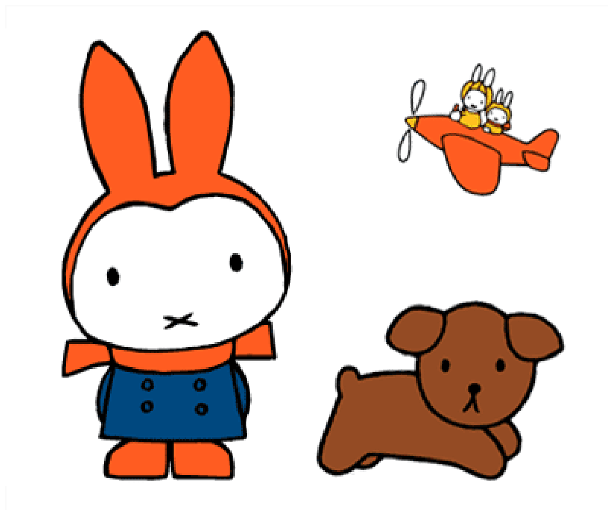
Velika zamka u koju roditelji često upadaju su prerade poznatih bajki. Tu izdavači nude najrazličitije oblike skraćivanja i unakaživanja Crvenkapica, Snjeguljica, Mačaka u čizmama. Takve priče su najčešće pune nelogičnosti, predaleko su od originala i nerijetko prepune stilskih i pravopisnih pogrešaka. Ako se prerada priče radi da bi se prilagodila spoznajnim mogućnostima djece mlađe dobi onda takova prerada ima smisla jedino kada ju radi vrlo stručna osoba po mogućnosti književnik.

Što raditi sa slikovnicama koje na margini imaju tipke za mukanje, kokodakanje, trubljenje, bubnjanje? Važno ih zovu zvukovne slikovnice i one bi vjerojatno trebale djecu naučiti razlikovati glasanja životinja i svirku pojedinih glazbala. Srećom da se baterije brzo istroše pa je i tovrsna edukacija kratkog vijeka. Najčešće nastave zavijati izuzetno snažnim bojama i nepriličnо bogatim crtežom, ali to već lakše riješimo jednostavnim okretanjem glave na drugu stranu.

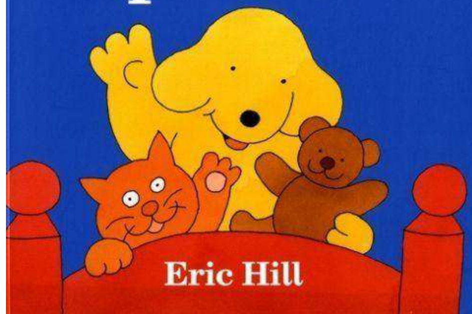
Pri odabiru slikovnice valja voditi računa o odnosu teksta i slike vezano uz dob djeteta. Najmlađoj djeci nude se slikovnice bez teksta s podlogom čistih i ugodnih boja i s jednostavnim i jasnim slikama bez zbunjujućih detalja. Slikovnica za tu dob je nešto između igračke i knjige, može biti zanimljivog nepravilnog oblika, lepezasta, na rasklapanje, od tkanine ili spužvasta. Ti materijali i oblici vrlo lako prelaze u kič i stoga se ne smije zaboraviti na sklad i jednostavnost boja i crteža.

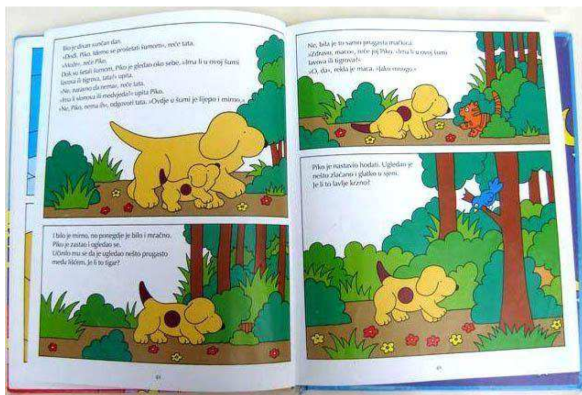
Djeca između druge i četvrte godine i dalje vole slikovnice bez teksta u kojima niz slika čini priču ili s vrlo malo teksta u ritmičkim stihovima i brojalicama. Tu je važno pripaziti da se ne nudi „silovana“ rima t.j. rima u kojoj riječi nemaju poetsku vrijednost već im se samo

slogovi podudaraju - rima radi rime.

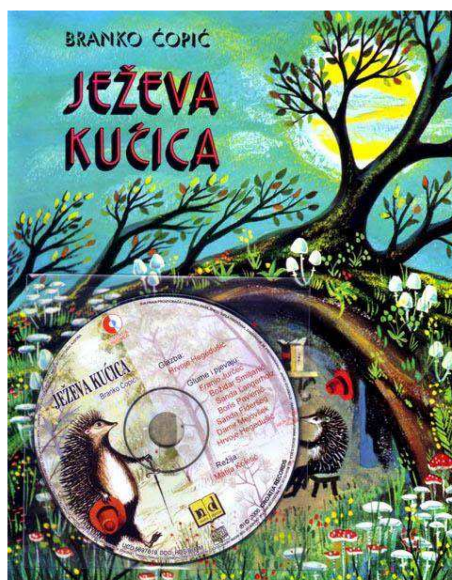
Za djecu od četvrte do šeste godine slikovnica ima nešto više teksta, al je slika još uvijek dominantna. U tekst su uključene basne, bajke, priče, pjesme. Ilustracije su do sada bile u svrhu tumačenja (životinja, osoba, predmet), a sada imaju izrazito estetsku funkciju koja

obogaćuje doživljaj.

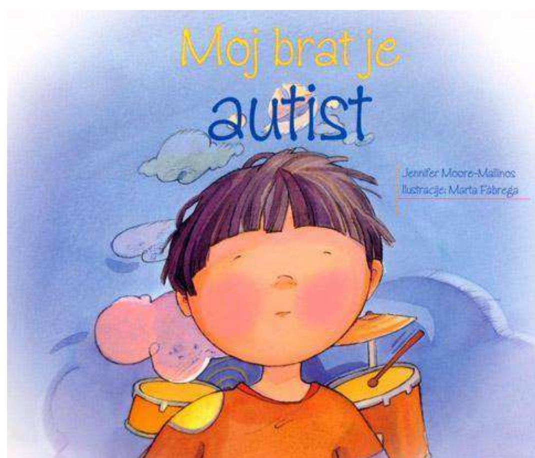
Djeca starijeg predškolskog i mlađeg školskog uzrasta vole slikovnice sa složenijom radnjom i nedorečenim ilustracijama na osnovu kojih sami stvaraju predodžbe. Ovdje ne smijemo zaboraviti da veličinu i jasnoću slova jer je to dob u kojoj djeca postaju čitači. Slikovnica u kojoj se boja, slika i tekst preklapaju do ruba čitljivosti nije dobra slikovnica.

Na kraju valja spomenuti da se slikovnice pažljivo biraju kad ih kupujemo bilo svojem djetetu, bilo kao poklon. Kupljena kvalitetna slikovnica obogaćuje kućnu biblioteku vašeg djeteta i stvara budućeg kritičkog čitatelja. No, nikako ne smijemo zaboraviti biti pažljivi u odabiru slikovnice pri posudbi, u knjižnici. Dakako, poželjno je dijete upisati u knjižnicu u što ranijoj dobi, već oko druge godine. U knjižnici će dijete naučiti kako se čuva knjiga koja

je u ovom slučaju zajednička imovina. Naučit će što znači pravodobno vratiti posuđeno, kako se ponašati u knjižnici i koje nam sve mogućnosti ona pruža. Knjižničar je osoba koja nama i našem djetetu uvelike može pomoći oko pravilnog izbora slikovnice . *D. Kalinić Lebinec, 2011.*

Popis nekih od slikovnica za koje držim da zadovoljavaju opisane kriterije:
… ne zaboravite ih kad razmišljate o poklonima.

1. Baronian, J. B. – Kinder, M.: **Figaro mačak koji je hrkao**, Golden marketing, Zagreb, 2001.
2. Boucher, Michel: **Anđeo ili vrag?,** MeandarMedia, Zagreb, 2017.
3. Brenifier, O. – Devaux, C.: **Što je dobri i zlo?,** Profil, Zagreb, 2005.
4. Brenifier, O. – Ruillier, J.: **Što je život?,** Profil, Zagreb, 2005.
5. Byrne, S. – George, N.: **Moć Henryjeve mašte**, V.B.Z., Zagreb, 2016.
6. Bruna, Dick: **Miffy u bolnici**, Profil, Zagreb , 2001.
7. Bruna, Dick: **Miffy u gostima**, Profil, Zagreb , 2007.
8. Bruna, Dick: **Miffy plače**, Profil, Zagreb , 2004.
9. Bruna, Dick: **Pričaj**, Profil, Zagreb , 2003.
10. Bloom ,Becky: **Gospodin Ku-Ku**, Školska knjiga, Zagreb, 2005.
11. Bloom B. - Biet P.: **Uljuđeni vuk**, Školska knjiga, Zagreb, 2003.
12. Ćopić, Branko : **Ježeva kućica**, Naša djeca, Zagreb, 1983.
13. Donaldson, J. – Scheffer, A.: **Grubzon**, Ibis grafika, Zagreb, 2004.
14. Donaldson, J. – Scheffer, A.: **Grubzonovo dijete**, Ibis grafika, Zagreb, 2005.
15. Donaldson, J. – Scheffer, A.: **Mjesta ima na metli svima**, Ibis grafika, Zagreb, 2002.
16. Donaldson, J. – Scheffer, A.: **Najotmjeniji div u gradu**, Ibis grafika, Zagreb, 2004.

17. Donaldson, J. – Scheffer, A.: **Superglista**, Ibis grafika, Zagreb, 2015.

18. Donaldson, J. – Scheffer, A.: **Zog**, Ibis grafika, Zagreb, 2017.

19. Falconer, Ian: **Olivia**, Profil, Zagreb, 2000.

20. Fan, Terry – Fan, Eric: **Noćni vrtlar**, MeandarMedia, Zagreb, 2016.

21. Gantschev, I.: **Dobro jutro – laku noć**, EPTA – Najljepše slikovnice svijeta, Ljubljana, 1996.

22. Guljašević, Ivana: **Kako je krokodil Marko pronašao svoj dom**, Školska knjiga, Zagreb, 2004.

23. Guljašević, Ivana: **Pingvin Gašpar**, Igubuka, Zagreb, 2016.

24. Guljašević Kuman, Ivana: **Čovječuljak Snovuljak**, Igubuka, Zagreb, 2012.

25. Hill, Eric: **Piko na plaži**, Mladinska knjiga, , Ljubljana-Zagreb ,1991.

26. Hill, Eric: **Piko na selu**, Mladinska knjiga, Ljubljana-Zagreb ,1991.

27. Hill, Eric: **Piko na zabavi s maskama**, Mladinska knjiga , Zagreb ,1994.

28. Kolanović Dubravka: **Čarolija zagrljaja**, Sipar, Zagreb, 2017.

29. Kulot, D. - Ullrich, H.: **Gospodin Nosko nalazi prijatelja**, Golden marketing, Zagreb, 2002.

30. Kuman, B. – Guljašević, I.: **Bo-Tuov bubanj,** Igubuka d.o.o., Zagreb, 2016.

31. Lee, Suzy: **Val**, ArTresor naklada, Zagreb, 2017.

32. Mackesey, Charlie: **Dječak, krtica, lisica i konj**, Planetopija, Zagreb, 2020.

33. Moroney, T.: **Kada se bojim**, Golden marketing, Zagreb, 2005.

34. Nordqvist, Sven: **Kad je Findus bio mali i izgubio se**, Planet Zoe, Zagreb, 2013.

35. Nordqvist, Sven: **Gužva u povrtnjaku**, Planet Zoe, Zagreb, 2013.

36. Nordqvist, Sven: **Findus na kampiranju**, Planet Zoe, Zagreb, 2013.

37. Nordqvist, Sven: **Torta za Findusa**, Planet Zoe, Zagreb, 2013.

38. Nordqvist, Sven: **Lov na lisice**, Planet Zoe, Zagreb, 2013.

39. Nordqvist, Sven: **Božić u Pettsonovoj kućici**, Planet Zoe, Zagreb, 2013.

40. Nordqvist, Sven: **Mehanički Djed Mraz**, Planet Zoe, Zagreb, 2013.

41. Nordqvist, Sven: **Jadni Pettson**, Planet Zoe, Zagreb, 2013.

42. Nordqvist, Sven: **Uljez u dvorištu**, Planet Zoe, Zagreb, 2013.

43. Nordqvist, Sven: **Findus se seli**, Planet Zoe, Zagreb, 2013.

44. Pilić, S. – Kreč, D. **Kiki i ostali** (strip), Mozaik knjiga, Zagreb, 2014.

45. Pfister, Marcus: **Riba duginih boja**, EPTA – Najljepše slikovnice svijeta, Ljubljana, 1996.

46. Pokrajac-Bulian, A. – Hajdinjak-Kreč, M.: **Bucko**, ABC naklada, Zagreb, 2003.

47. Robberecht, T. – Mabire, G.: **Vuk koji je ispao iz knjige**, Planetopija, Zagreb, 2017.

48. Schreiber-Wicke, Edith: **Nećko**, Golden marketing, Zagreb, 2003.

49. Schwitters, K. - Pi, M.: **Priča o zecu**, Mala zvona, Zagreb, 2017.

50. Silverstein, Shel: **Čiji sam ja komadić**, Izvori, Zagreb, 2001.

51. Silverstein, Shel: **Dobro stablo**, Profil, Zagreb, 1998. Silverstein,

52. Shel: **Komadić koji nedostaje**, Izvori, Zagreb, 2002.

53. Silverstein, Shel: **Tko želi jeftinog nosoroga?,** Izvori, Zagreb, 2000.

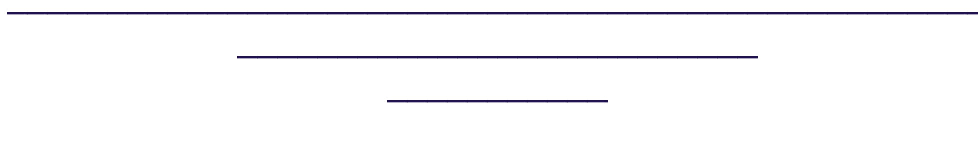
54. Vladić-Maštruko, Manuela: **Pustolovina pauka Ota**, Naklada Haid, Zagreb, 2005.

55. Waechter Philip: **Ja**, Mozaik knjiga, Maribor, 2009.

56. Weninger, B. – Tharlet, E. : **Pauli, ti zločesti Pauli!,** EPTA - Najljepše slikovnice svijeta, Ljubljana, 1997.

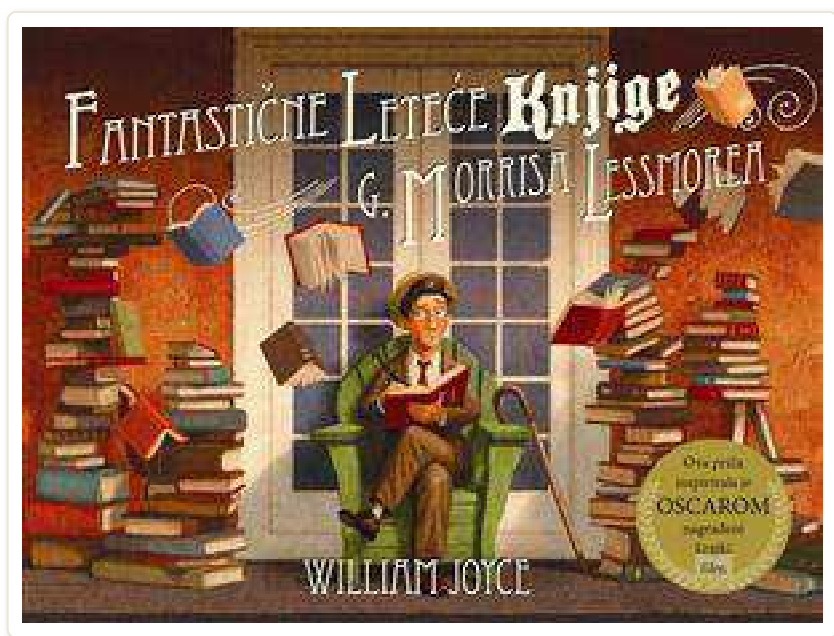
Popisala i preporučuje: Dubravka Kalinić Lebinec, dipl. uč.

(ažurirano 2021.)

"Fantastične leteće knjige gospodina Morrisa Lesmorea"
je slikovnica Williama Joycea, američkog ilustratora, pisca i filmaša.
Slikovnica je prevedena i na naš jezik.
Ispod naslovnice slikovnice je petnaestminutni, Oscarom nagrađen, istoimeni film.

"Morris Lessmore volio je riječi.
Volio je priče.
Volio je knjige."
William Joyce

The Fantastic Flying Books of Mr. Morris Lessmore

Gledajte na YouTube